

N:o 134.

Af herr **C. J. Ödman**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förekommande af lungotssmitta.

Vid 1898 års riksdag väckte herr J. Nilsson i Sorröd motion (n:o 42) i Andra Kammaren med hemställan — — — »att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om bestämmelser om förbud mot försäljning å auktion eller spridning på annat sätt af kläder, möbler m. m. efter personer, som afidit af lungot, förrän fullständig desinfektion därå blifvit verkställd». Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott, som fick motionen under sin behandling, erkände motionens behjärtansvärda syfte men afstyrkte dock på anförda skäl densamma, och motionen, hvars goda syfte äfven erkändes under debatten i Andra Kam-maren, föll dock därstädes samt kom sålunda detta år icke att behandlas af Första Kammaren.

Nästföljande riksdag gick frågan igen, ehuru i något förändrad lydelse, och J. Nilsson i Sorröd var äfven nu motionär. Denna gång hade motio-närens kläm följande lydelse:

— — — »att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t täcktes, efter medicinalstyrelsens hörande, låta utarbete ett förslag om bestämmelser vid försäljning å auktion eller på annat sätt spridning af i lungot afidna persons tillhörigheter, så att det hälsovådliga härigenom undvikas och smittoämnen icke uppsåtligen spridas.»

Denna gång röntes motionen ett annat mottagande. Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott hemställde nämligen, att kammaren måtte för sin del besluta,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, hvad som skulle kunna göras för att förhindra, att tuberkulos utbredas efter i sådan sjukdom afidna personer, därigenom

att deras nedsmittade tillhörigheter spridas bland allmänheten; och att Kungl. Maj:t sedan till Riksdagen täcktes framlägga förslag till bestämmelser i nämnda syfte».

Efter en kort öfverläggning, under hvilken herr D. Holmgren i Varnhem yrkade afslag å så väl motionärens som utskottets hemställan och herr Björck — som bekant läkare och sålunda fackman i frågan — yrkat bifall till utskottets förslag, godkände kammaren det senare utan votering. Första Kammarens tillfälliga utskott hemställde däremot, att kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens beslut, och denna hemställan föranledde en ganska lång och sakrik debatt, som slöt med att kammaren med 49 röster mot 48 — alltså med svagaste möjliga majoritet — biföll sitt utskotts hemställan och afslog skrivelseförslaget. Bland dem, som varmt försvarade detsamma, märktes herr Philipson och herr Carl von Friesen, den sistnämnde i tre anföranden.

Därför att frågan den gången föll, har den ingalunda förlorat hvarken i verklig innebörd eller i aktualitet — tvärtom torde man utan öfverdrift kunna säga, att, särskildt den sistnämnda, aldrig så bjärt framträdt som nu. Af våra tre offentliga lungotsanatoriers verksamhet känner man nu så mycket, att man med säkerhet kan påstå, det de — huru förträffliga vapen de än äro i kampen mot den fruktansvärda sjukdomen — långt ifrån räcka till, om de ej få ett kraftigt stöd i annorledes vidtagna åtgärder. De månatliga rapporterna förmå nästan utan undantag om femtio à sextio inneliggande inträdesansökningar vid hvart och ett af sanatorierna, som icke kunnat beviljas af brist på utrymme. Sanatoriernas ekonomi befinner sig i ett kritiskt läge, som man må hoppas varda afhjälpt dels genom statsmakternas mellankomst, dels genom den öfver allt beröm stående enskilda offervillighet, som äfven i dessa dagar gifvit sig tillkänna. Men icke ens denna kraftiga mellankomst skall kunna erbjuda någon säker garanti för, att våra lungotsanatorier för all framtid skola vara tryggade för ekonomiska bekymmer och — som redan antydts — det faktum står i alla händelser kvar, att de icke ensamma förmå att med framgång bjuda lungotsoten spetsen och inom öfverskådlig framtid väsentligt inskränka dess härjningar.

Man måste därför vara betänkt på vidtagandet af andra åtgärder, som äro ägnade att suppleras sanatoriernas verksamhet eller kraftigt stödja dem i deras arbete. Och därvidlag erbjuder sig själfmant den frågan, om icke något kan göras för att på ett effektivt sätt förekomma lungosmittans spridande. Kunde man detta, vore gifvetvis hvarje seger öfver den mördande sjukdomen, som vinnes på sådant sätt, fullständigare och mera värd än den räddning, sanatorierna kunna bringa åt en viss procent bland de

af sjukdomen angripna, för så vidt som en obruten hälsa alltid är vida mer värd än räddningen ur en farlig och långvarig sjukdom. Att sådant skulle låta sig göra i den grad, att sanatorierna blefve öfverflödiga, är visserligen icke att hoppas, men det låter tänka sig, att man på denna väg kunde betydligt nedbringa antalet af dem, som nu förgäfves bida sin räddning af dessa anstalter, och genom att successivt minska smittans utbredning skulle man kunna göra striden mot den massmördande sjukdomen mindre ojämn för vetenskapen och läkekonsten.

I sin prisbelönta skrift »Hvad kunna vi göra mot tuberkulosen»? yttrar numera förste stadsläkaren i Gäfle, doktor Richard von Post bland annat följande:

»Det förhåller sig så, att alla förekommande medel på samma gång äro verksamma botemedel mot sjukdomen. Ja, de äro t. o. m. de enda botemedel vi känna. Den medikamentösa behandlingen äger ej direkt botande förmåga. Vi kunna lindra en del symptom såsom hostan och febern, och underhjälpa naturen genom att inverka på aptiten och näringen o. s. v., men vi kunna icke bota sjukdomen med medicin. Ej heller har tuberkulinet (den s. k. Kochska lymfan) visat sig äga något väsentligt värde såsom botemedel. Därför äro vi ännu alltjämt för botande af lung-sot hänvisade till omnämnda hälsobringande åtgärder, såsom frisk luft, riklig föda, bad och stärkande rörelser m. m. samt sist och icke minst till en noggrann lefnadsordning, afsedd att undvika smittförande luft och födoämnen».

Bland dylika »förekommande medel» framhåller doktor von Post på flera ställen i sin skrift tillfredsställande desinfektion (eventuellt fullständig förstöring) af linne, säng och sängkläder, gångkläder och bohag, som användts af veterligen lungsiktig person, samt grundlig smittrening, helst utförd genom hälsovårdsmyndighets försorg, af hela bostaden, innan någon tager arf efter honom eller i bostaden inflyttar.

Det torde vara ostridigt, att detta sätt att sprida smitta — genom besittningstagande och bruk utan föregående grundlig desinfektion af lungsiktigs kläder, bohag och bostad etc. — i icke oväsentlig grad kan inskränkas och hämmas genom lagstiftningsåtgärder. Framstående läkare äro af den meningen, Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott och kammaren själf äfvensom den stora minoriteten i Första Kammaren, som år 1899 röstade för Nilssons i Sorröd ofvannämnda skrifvelseförslag, voro ock uppenbart af denna mening. Ingenting har, såvidt jag har mig bekant, sedan dess inträffat, som kunnat rubba uppfattningen, att lagstiftningsåtgärder i antydda riktning skulle vara både nyttiga och nödiga; men väl har man sedan den tiden att anteckna åtskilliga företeelser, som äro ägnade

att häfva en del betänkligheter, hvilka då med större eller mindre berättigande kunde fränställas mot ett skrifvelseförslag i angifna hufvudsyfte. För att visa det berättigade i sistnämnda påstående skall jag tillåta mig att i allra största korthet erinra om de betänkligheter, som då restes mot förslaget, de mäktigaste motskäl, som anfördes från dess anhängares sida, och några af de sedan inträffade omständigheter och förhållanden, som synas mig gifva ett dylikt förslag än starkare färger, än hvad för fem år sedan var fallet.

Första Kammarens första tillfälliga utskott, som, då frågan förevar vid 1899 års riksdag, afstyrkte skrifvelseförslaget, fogade till sitt utlåtande följande korta motivering:

»Intet afseende fästes (i Andra Kammarens beslut) vid sjukdomens utspridande under den sjukes listid, vid det fall, att han afidit af annan anledning än tuberkelsjukdom, såsom t. ex. genom annan sjukdom eller yttre våld, vid den fara, som kan vara förenad med begagnandet af den bostad den sjuke bebott eller vid det äfventyr, som begagnandet af den sjukes gång- eller sängkläder eller andra brukade persedlar kunna innebära genom deras användande af arfvingarna. Det må för öfrigt kunna betvivlas, att, därest en i lungsot afiden persons klädespersedlar försäljas till en enskild person, denne kan anses såsom allmänhet och den ifrågasatta föreskriften således äga tillämplighet.

Utskottet anser sig jämväl böra erinra om, att det ämne förevarande ärende afser, tillhör den ekonomiska lagstiftningen, som är Konungen förbehållen».

Hvad den andra af utskottets anmärkningar angår, torde man få gifva herr von Friesen rätt, då han karakteriserade densamma såsom »advokatorisk». För ögonblicket saknar jag anledning uppehålla mig vid den invändningen, då jag hoppas kunna så formulera mitt yrkande, att det ej skall kunna drabbas af ett liknande motskäl. Utskottets första invändning erhöi af samme talare betyget att vara »allt för juridiskt formalistisk», en åsikt hvare jag för min del instämmer, liksom man svårligen lär kunna undgå att instämma i herr von Friesens förmodan, »att Kungl. Maj:t nog i allt fall lærer begripa hvad man menar». Beträffande utskottets tredje invändning, som ju, därest den varit befogad, skulle varit tungt vägande, yttrade sig herr von Friesen sålunda:

»Gent emot den åsikten, att den föreslagna skrifvelsens senare del skulle vara stridande mot regeringsformen, vill jag framhålla, att man ju

icke kan veta, om icke kostnader för statsverket skola vara förknippade med de åtgärder, som Kungl. Maj:t kan finna behöfliga. Då måste ju frågan om deras vidtagande framläggas för Riksdagen. I alla händelser har denna kammare förut många gånger beslutat skrivelser af liknande art. Jag kan därför alls icke förstå, att det skulle kunna finnas något formellt hinder för att nu biträda Andra Kammarens beslut».

Den omständigheten, att det är nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som uttalade de citerade orden, är ingalunda betydelselös. Vore det nödigt att i denna punkt förebringa ytterligare skäl, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på dels, att de bestämmelser, som ifrågavarande utredning torde kunna föranleda, sannolikt i en eller annan detalj skola föranleda till lagändringar eller nya föreskrifter af civilrättslig natur, i hvilket fall ju Riksdagens bifall kräfves, dels att det icke finnes minsta anledning antaga, det Kungl. Maj:t skulle just i denna sak vara ömtåligare om oantastligheten i sin ekonomiska lagstiftningsrätt än i andra fall, utan snarare tvärt om.

En invändning, som af Andra Kammarens tillfälliga utskott restes mot J. Nilssons motion, då den första gången framkom, d. v. s. vid 1898 års riksdag, och som icke är utan sin vikt, var den, att de åtgärder, han kräfde, saknade förutsättningar för att kunna öfverallt tillämpas. Det finnes icke, menade man, på alla håll desinfektionskunnigt folk och ej heller medel att verkställa en effektiv desinfektion, såsom ugnar etc. I det hänseendet hafva förhållandena nu ändrats betydligt, och bristen i detta afseende lärer näppeligen vara så stor, att saken bör stranda ensamt härpå. Genom kungörelsen af den 28 januari 1898 föreskrifves ju att, sedan person, som insjuknat i kolera, smittkoppor, tyfus, tyfoidfieber, scharlakansfeber, difteri, rödsot eller spetälska, intagits å sjukvårdsinrättning eller tillfrisknat, affidit eller flyttat till annan lägenhet, hälsovårdsnämnd skall ombesörja, att hans bostad jämte gång- och sängkläder samt andra brukade persedlar ofördröjligen underkastas rening och desinfektion. Kan sådant låta sig göra i fråga om de här uppräknade smittosamma sjukdomarna, hvarför skulle det då icke låta sig göra äfven i fråga om tuberkulosen, och man måste ovillkorligen fråga sig, hvarför just denna, den mest dödsbringande af alla smittosamma sjukdomar, utelämnats, när bestämmelserna för de öfriga sjukdomarna gjordes? Det är dessutom att märka, att i de landsdelar, där tillfredsställande desinfektionsåtgärder blefve svårast att genomföra, nämligen de glest befolkade, till yttinnehåll stora norrländska länen, där uppträder lungsoten icke alls eller endast mycket sparsamt. Gifvetvis bör också en eventuell utredning omfatta en undersökning om, hvilka medel man har att verkställa desinfektion och i öfrigt bringa kom-

mande föreskrifter till verkställighet, samt, där dessa befinnas bristfälliga, förslag till bristernas afhjälpande framställas.

Jag förbiser ingalunda, att en lagstiftning i detta ärende kommer att erbjuda många och stora svårigheter. Men å andra sidan är den fara, man söker afvärja, så stor, det mål, man vill vinna, så högt, att man icke af svårigheterna får låta afskräcka sig från att göra åtminstone ett allvarligt försök att äfven på nu utvisade väg göra det mesta och bästa möjliga för lungotssmittans hämmande. Det lär för öfrigt icke kunna uträttas något verksamt i detta afseende, utan att statsverket underkastar sig utgifter och omkostnader, men betänker man den massa människolif, som lungnoten årligen skördar, och den rent ekonomiska skada, som den anställer, torde, därest något verksamt på här angifna väg kan uträttas, äfven en mycket betydande årlig utgift böra betraktas som en förhållandevis billig försäkringspremie. Det torde ock hända, att en eller annan bestämmelse, som inskränker den personliga handlingsfriheten, och förfoganderätten öfver diverse egendom blir af nöden, men äfven detta lär man få underkasta sig, liksom man utan knot gjort det beträffande tuberkulossmittas spridande hos kreatur. Och hvilken omfattning dessa uppoffringar af medel och personlig handlingsfrihet rätteligen böra få, det blir tid att öfverväga, när utredningens resultat och det däraf eventuellt framgående förslaget till skyddsåtgärder föreligger. Mitt förslag afser inga definitiva bestämmelser utan endast en begäran om utredning.

Man har ock gjort den anmärkningen, att åtgärder till förekommande af smittans spridning på här berörda sätt aldrig kunna blifva af den genomgripande art, att man kan vänta sig det den fruktansvärda fienden — lungnoten — därigenom skulle kunna *fullständigt* öfvervinnas. Mycket sant! Men skall man då därför afstå från att vinna *något*? Det är nu bland läkare och andra för saken intresserade allmänt erkänt, att lungotssjukets säng- och gångkläder, husgeråd, bostäder etc. höra till de allra farligaste smittospridarne, och det är min fulla öfvertygelse, att *mycket* kan vinnas genom att i möjligast fullständiga grad omintetgöra deras smittospridande egenskaper. Lungotssanatorierna äro *ett* kampmedel mot den härjande sjukdomen, utan tvifvel ett kraftigt sådant, och jag skall i den ringa mån jag förmår medverka till att göra detta medel så starkt och effektivt som möjligt. Men det förekommande medel mot sjukdomen, hvars användande jag med denna min motion afser att framkalla, är ett annat vapen, som, såvidt jag förstår, måste för sanatorieinstitutionen blifva en synnerligt god bundsförvant, och jag hoppas det ingen måtte få den missuppfattningen, att mitt förslag på minsta vis går ut på att förringa sanatoriernas betydelse. Det är tvärtom för att förstärka dessas effektivitet och lämna dem en smula

bättre andrum och armbågerum i deras hårda kamp, som jag här tagit till orda.

Med anledning af hvad här ofvan anförts, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om, huru med lungotssjuk persons säng- och gångkläder, husgeråd och liknande tillhörigheter äfvensom med af sådan person innehafd bostad bäst förfaras må för att hindra, det lungotssmitta genom dylika tillhörigheter och bostad spridas; samt att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen framkomma med förslag till de bestämmelser i detta syfte, hvartill utredningen kan föranleda.

Om remiss till vederbörande utskott anhålles.

Stockholm den 28 januari 1904.

Carl J. Ödman.
